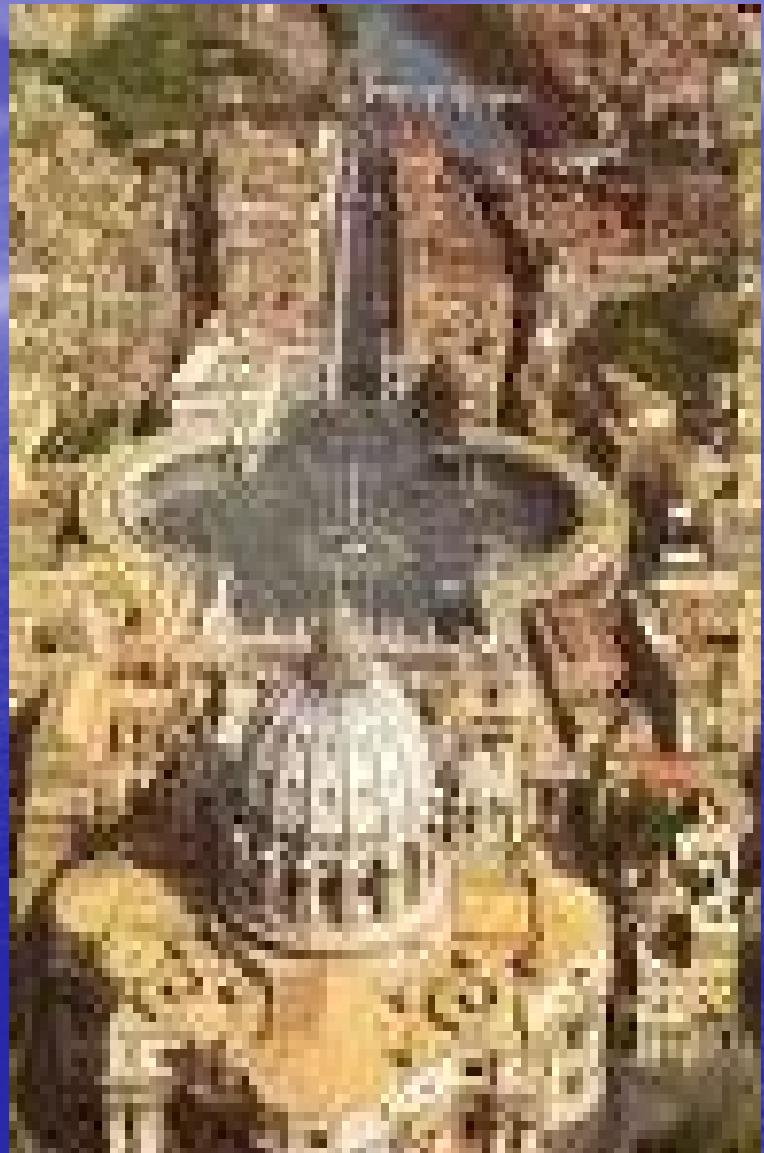

**SHARQ UYG'ONISH
DAVRI MADANIYATI.**

REJA:

- 1. IX- XII asrlarda Sharq uyg'onish davri.
va uning asosiy omillari.**
- 2. IX- XII asrlarda ilm-fan va madaniyatning
yuksalishi.**
- 3. Sharq uyg'onish davri allomalari ijodining
jahon fani ravnaqiga o'rni.**

- Renisans-qayta uyg'onish davri Markaziy Osiyoda IX-XII asrda boshlanadi.

O'rta Osiyo hududida milliy tiklanish davrining 3 qismi:

- IX-XII Asrlar Arab bosqinidan keyingi milliy tiklanish davri
- XIV-XV asrlar Mog'ul istilosidan keyingi davr
- XX asr boshi va hozirgi davr

Sharq uyg'onish
davri rivojlanishi-
ning
shart - sharoitlari

Markazlashlashgan
feodal davlatlarinig
Paydo bo'lishi

O'rta Osiyo hudud-
larida Buyuk Ipak
Yo'lining o'tishi.

Islom dining kirib
Kelishi.

Bular: Somoniylar,
Qoraxoniyalar,
Xoraxmshoxlar

Islomiy fazilatlar: Xalollik,
Shoxu gadoni tengligi,
Qur'onu Karim
g'oyalari turli xalqlar
orasida keng yoyildi.

Sharq uyg'onish davri va uning asosiy omillari.

Madaniyatda dunyoviy bilimlar islo aqidalarining rivojlanishi. Ularning jamiyat va odam nuqtai nazaridan talqin etilishi.

Kuchli davlatlar xalqlarning (Arab, Eron, Yunon, Hind, Turkiy) madaniy me'roslari qadriyatlari, yutuqlari va boyliklaridan foydalanish

Astronomiya, Matematika, Mineralogiya, Juxrofiya, Kimyo va tabiiy fanlar rivojlanishi.

Uslug (Metodologiya) da ratsionolizm (oqilonalik) mantiqning ustuvorligi.

Insoniy do'stlik yuksak ahloqiylik, g'oyalarining talqin etilishi

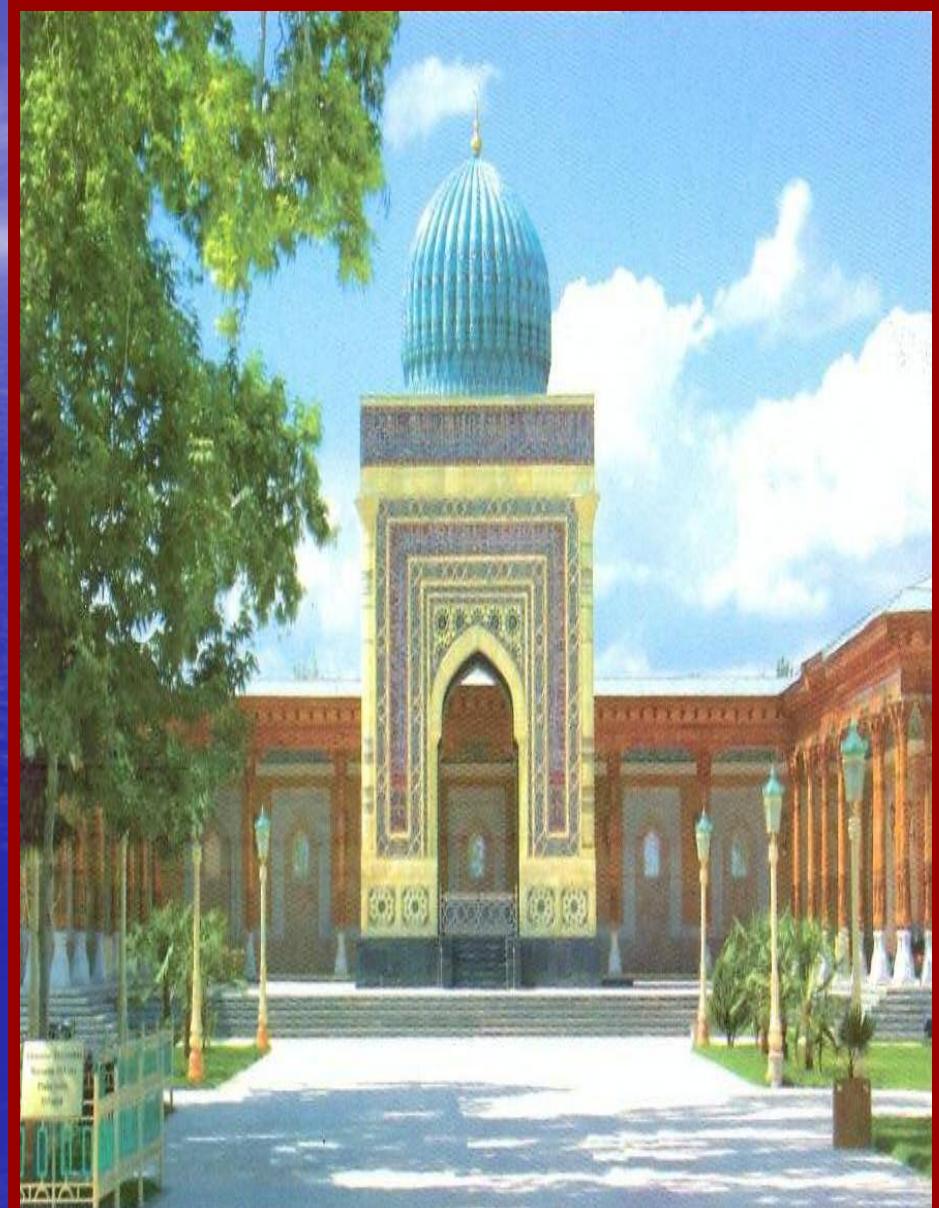
Falsafa va Tarix fanlarining o'sishi.

Adabiyot, musiqa, notiqlikning keng rivojlanishi

ilm berish quyisi mакtab oliysi madrasa bo'lgan

Madrasa – arabcha so’z bo’lib, “Dars beradigan joy” degan ma’noni bildiradi u yerlarda diniy bilim bilan dunyoviy bilim hamda 3 xil til o’rganilgan. Madrasalarda eng mashhur imomlar dars berishgan. Bu erda Qur’i o’qish hadislar mantiq matematika kabi bilimlar berilgan. Bu yerda shuningdek yuksak me’morchilik san’atidan ham ta’lim berilgan.

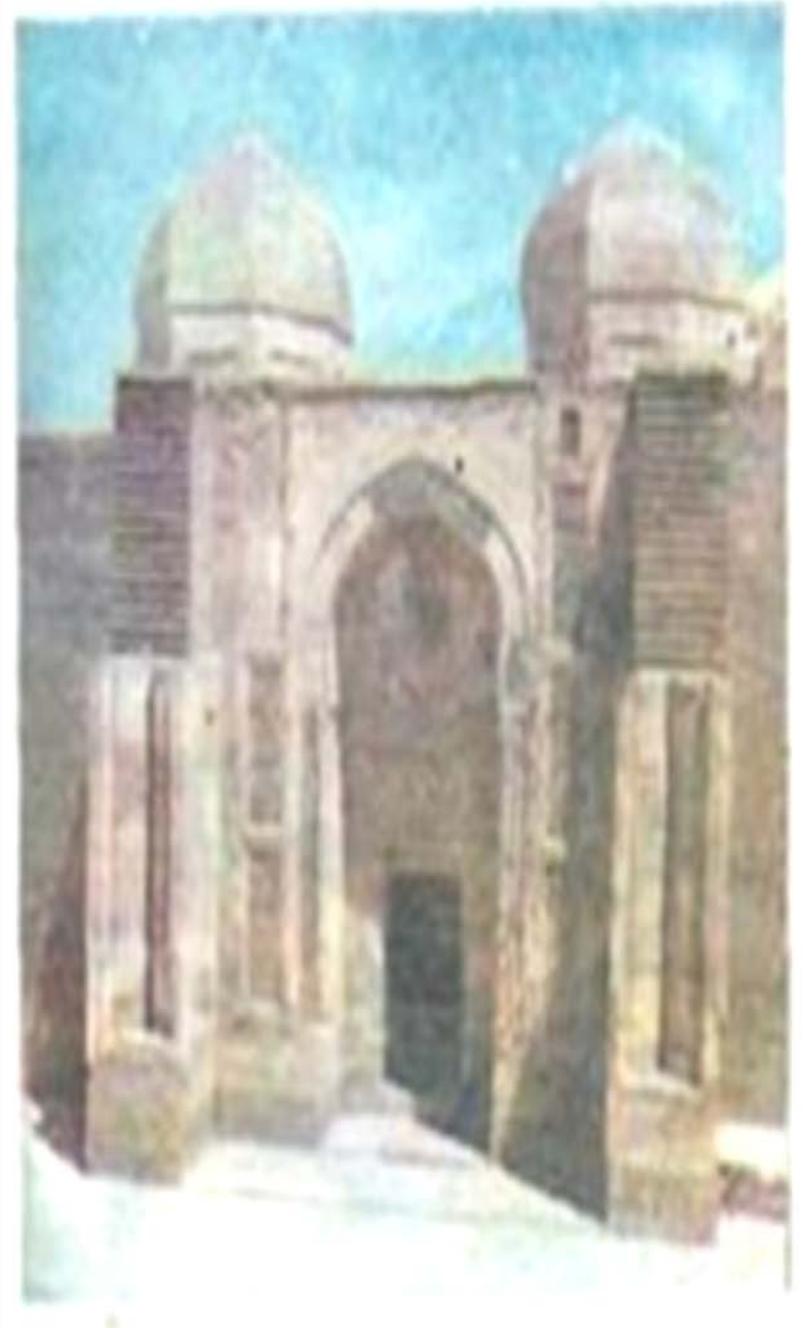
Arab tili – asosan dinshunoslik ilmlarida, Sharqiy mamalakatlar bilan xalqaro munosabatlar tili sifatida rivojlandi.

Fors-Tojik tili - adabiyot sheriyatga ishlatiladi.

Turkiy tillar- badiy adabiyotga, sheriyatlarda qo'llaniladi

- Bu davr quruvchilari ajoyib saroylar, maqbaralar va qal'alar qurishlari bilan shuhrat qozonganlar.
- Halifalikning har bir shahrida albatta masjidlar bunyod etilgan. Masjidda namoz o'qishdan tashqari, shuningdek, shari'at sudining majlislari o'tkazilgan, kambag'allar uchun to'plangan pullar saqlangan, bu yerga butun tevarak - atrofdagi musulmonlar kelishgan.

- Masjidning asosiy binosi - hovliga qaratib qurilgan to'rtburchakli zal. Hovli ustunli ayvonlar bilan o'ralgan, u yerda musulmonlar quyoshdan saqlanganlar. Hovli o'rtasida namoz boshlanguncha tahorat olish uchun hovuz joylashgan. Ba'zan hovli tepasi gumbaz bilan yopilgan.

- Ammo masjidning eng muhim va mo'tabar qismi mehrob edi. Namoz paytida musulmonlar yuzlarini mehrobga qaratishadi. Mashxur masjidlardan **Amir masjidi**, Kufadagi **Jome masjid**, Makkadan so'ng o'z ahamiyati jixatidan musulmonlarning ikkinchi muqaddas sajdagohi hisoblangan Quddusdagi **Al-Aqso masjidi**.

• Islom odamlar va hayvonlar tasvirini tushirishni qoralagan. Shuning uchun haykaltaroshlik va rassomlik xalifalikning dastlabki asrlarida deyarli rivojlanmagan. Tabiatni tasvirlash imkoniga ega bo'lмаган musulmon rassomlari o'zlarining butun mahoratlarini husnixat san'ati taraqqiyotiga bag'ishlaganlar.

Islom xattotlik
namunasi otning
tashqi
ko'inishida 12
ming imomning
nomidan
suratlangan
to'plami.

1801

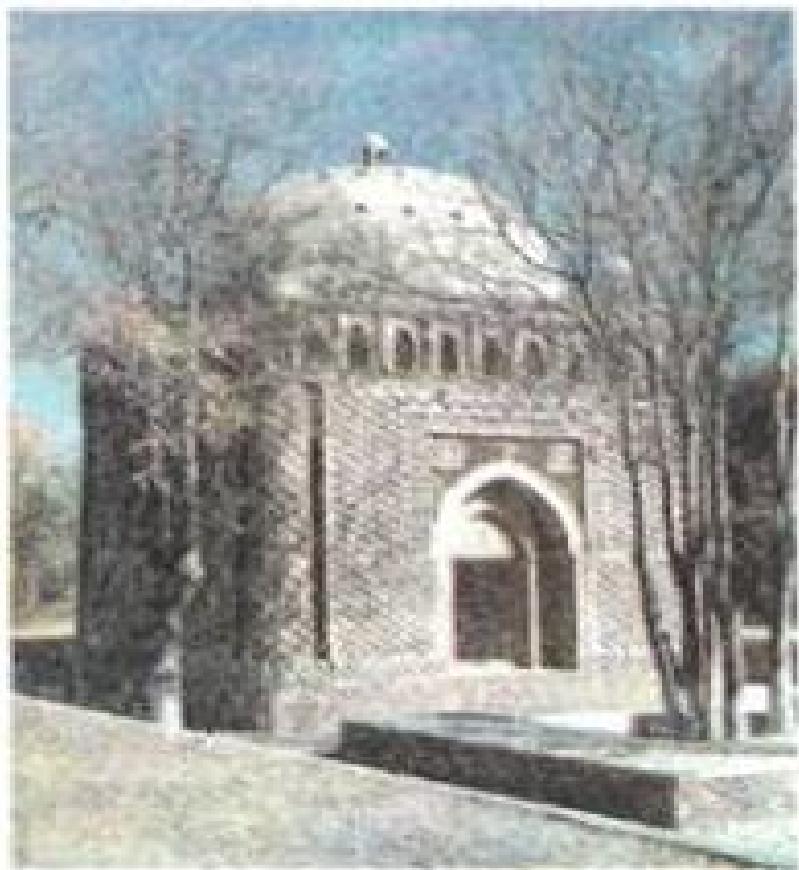
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

Xalifalikning har bir yirik shahrida IX
asrda barcha uchun mo'ljallangan
ommaviy kutubxona faoliyat yuritgan.

Aristotel, Platon, Pifagor, Evklid,
Arximedlarning asarlari yaxshi tanish
bo'lgan.

Ismoil Samoniy Maqbarasi

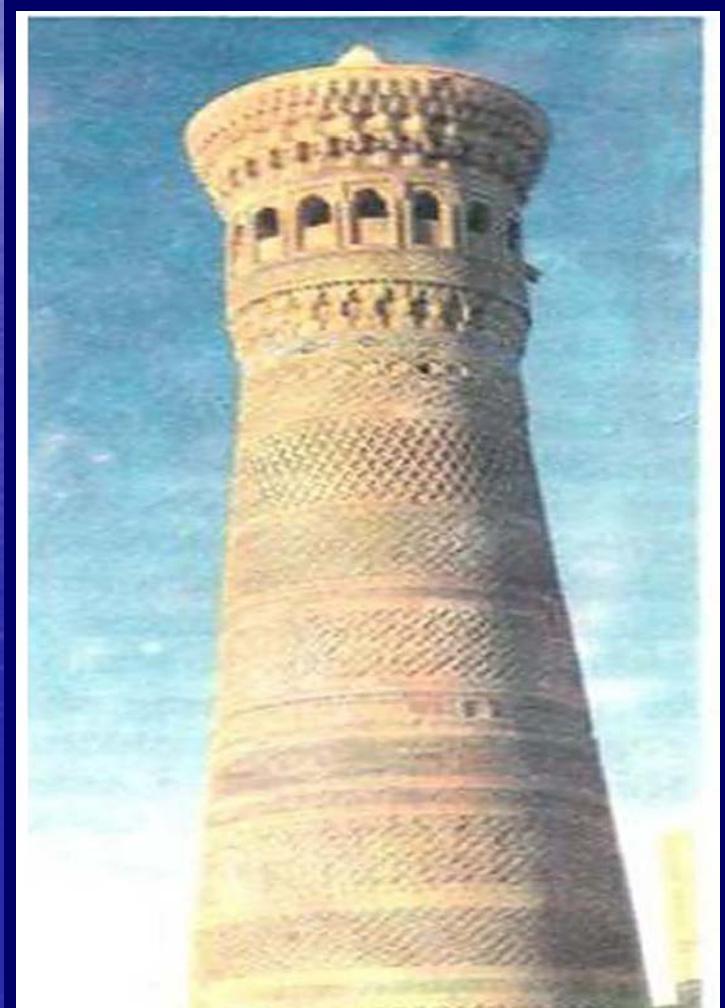

20-rasun. Buxoro. Ismoil Somoni
maqbarasi. X naf.

Maqbara IX – X
asrlarga oid. Bu
yerga dafn qilingan
Ismoil Sommoniy
Buxoroda
Sommoniylar
davlatiga asos
solgan.

Minorai Kalom

- XII asr 1127 yil
Qoraxoniylar davlati
Amiri Arslonxon
tomonidan qurilgan.
Bo'lib, balandligi 50
m, aylanma eni 9 m

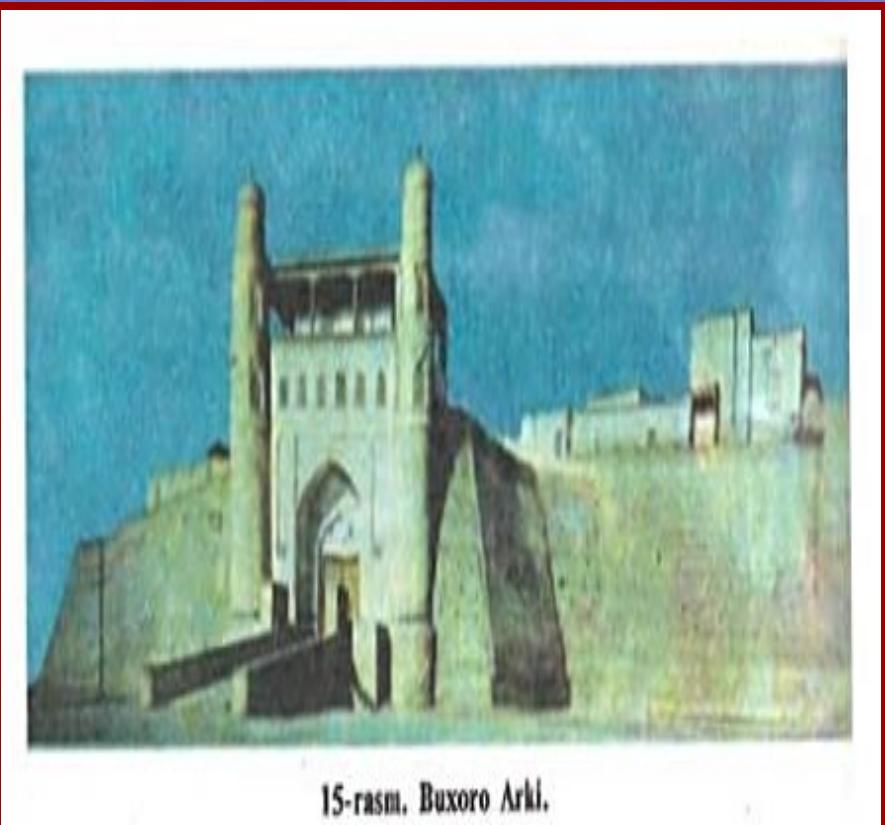

Buxoro. Minorai Kalon. XII asr.

Buxoro Arki

- IX – XII asrlar shaxar qadimiy arkasi balandlikdagi tepalik ustiga qurilgan.

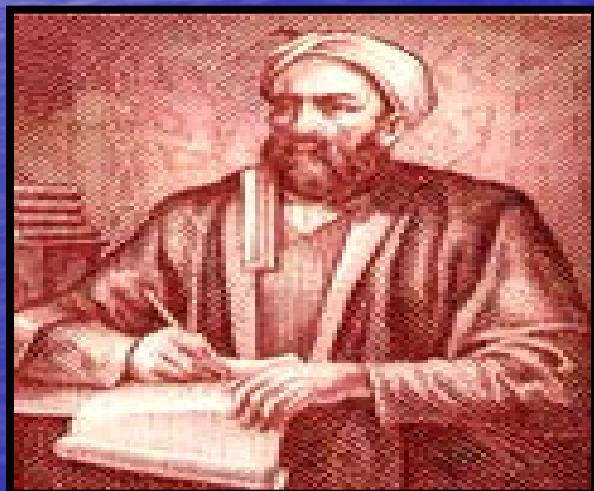
Somoniylar davrida qayta qurilgan.

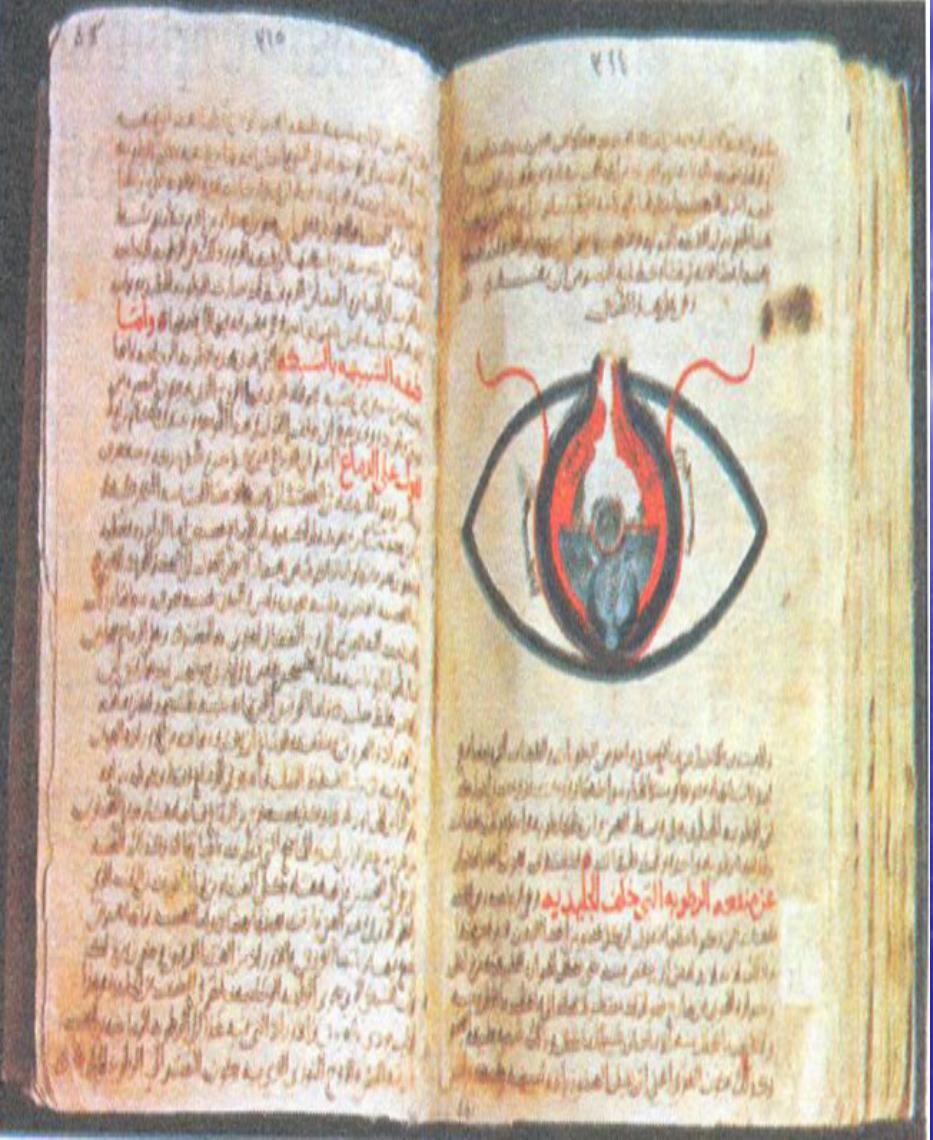

15-rasm. Buxoro Arki.

IX-XII ASR MADANIYATI ALLOMALARI.

Arab tibbiyot qo'lyozmasidan
sahifa

Bag'dodda IX asrda
Horun ar-Rashid
davrida olimlar va
tarjimonlar uchun
maxsus “Bayt ul
hikmat”,
(“Donishmandlik uyi”)
qurilgan. Xorazm
poytaxti Urganchda X
asrda Ma`mun ibn
Ma`mun davrida
“Ma`mun akademiyasi”
tashkil topgan.

- “Bayt ul hikmat”da riyoziyot, tibbiyot, ilmi-nujum, jo`g`rofiya, astrologiya, handasa va shunga o`xshash fanlar o`rgatilgan.

Abu Abdulloh Muhammad ibn Muso Al-Xorazmiy

(780 - 850)

Asarlari:

**«Xisob al-jabr va al-Muqobala», «Hind hisobi haqida kitob»,
«Quyosh saotlari haqida risola», «Astronomik jadvallar»,
«Kitob surat al-arz» («Yer surati»), «Zij» («Astronomiya»),
«Kitob at-tarix» («Tarix kitobi»), «Musiqa risolasi», «Sinus
zijlari», «Yer sathini o‘lchash»**

Abul Abbos Ahmad ibn Muhammad ibn Nosir al-Farg'oniy (taxm.797, Farg'ona - 865, Misr)

Asarlari:

«Astronomiya asoslari haqida kitob», «Asturlob yasash haqida kitob», «Al-Farg'oniy jadvallari», «Oyning Yer ostida va ustida bo'lish vaqtilarini aniqlash haqida risola», «Yetti iqlimni hisoblash haqida», «Al-Xorazmiy«Zij»ning nazariy qarashlarini asoslash»

Abu Nasr Farobiy (873-950)

Asarlari:

Aristotel asarlariga ilmiy sharxlari: «Metafizika», «Etika», «Ilimlarni kelib chiqish va tasnifi», «Falsafa izohlari», «Kattalarni aqli haqida so’z», «Yoshlarning aqli haqida kitob», «Hajm va miqdorlar haqida so’z», «Musiqa haqida kitob», «Xattotlik haqida kitob», «She’r va qofiyalar haqida kitob», «Fozil odamlar hahri», «Urush va tinch turmush».

Abu Rayhon Beruniy (973-1048)

Asarlari:

**«Qadimgi xalqlarning qoldirgan yodigorliklari»,
«Xorazimning mashhur kishilari», «Hindiston»,
«Mineralogiya», «Saydona», «Astronimiya kaliti»,
«Xattotlik haqida kitob». 150 dan ortiq ilmiy asar
muallifi, bizgacha 33 tasi yetib kelgan.**

Yunon

So'g'd

Arab

Beruniy
ushbu
tillarni
bilgan.

Qadimgi
yahudiy
tili

Fors

Abu Ali ibn Sino (973-1048)

Asarlari:

**«Tib qonunlari», 22 jildli «Kitob ush-shifo»-«Shifo kitobi»,
«Donishnama», «Insof kitobi», «Najot kitobi», «Tayr qissasi», «Salom
va Ibsol», 10 jildli «Arab tili kitobi»**

Yusuf Xos Hojib

Asari:

“Qutadg`u bilik” (Saodatga boshlovchi bilim)

Vena, Qohira, Namangan kutubxonalarida
mavjud.

Davlat va jamiyat qurish, komil inson, ilm-
ma`rifat masalalari

4 ramziy qahramon:

Kuntug`di (adolat),

Oy to`ldi (baxt),

O`gdulmish (aql),

O`zg`urmish (qanoat)

Ahmad Yugnakiy

“Hibatul-haqoyiq” (Haqiqat sovg`alari)

Istanbul kutubxonasida saqlanadi. Asarda ijtimoiy-siyosiy masalalar, bilim foydasi va til odobi kabi ahloqiy muammolar talqin qilingan.

Mahmud Qoshg`ariy

“Devonu lug`atit-turk”

Qo`sishiq, maqol, hikmatli so`zlar
jamlangan.

- Arab madaniyati va islom sivilizatsiyasi jaxon sivilizatsiyasi taraqqiyotiga ulkan hissa qo'shgan. Arablar tomonidan ochilgan ko'plab ilmiy kashfiyotlar haligacha o'z qadr-qimmatini yo'qotmagan va amaliyotda qo'llanib kelinadi. Masalan, butun jahon hozirgi paytda arablar tomonidan VII asrdayoq yaratilgan arab raqamlaridan foydalanib kelmoqda.

E'tiboringiz uchun
raxmat!